№ 42 Մարտի 10 Հինգշաբթի **1883** Մարտի 10 Հինգշաբթի № 42

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Ալէքսանդրապոլից: Նամակ Գորուց: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Արտաքին լուրեր:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲՕՐՍԱ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Արդուինի գաւառը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

—

Մարտի 3-ին

Սրանից վեց օր առաջ այցելեց մեր քաղաքը Երևանի պ. Նահանգապետը: Մի նշանաւոր հանդէս տեղի ունեցաւ նրա գալստեան առիթով: Արդէն առաջուց տեղական կառավարութիւնը հրամանագրել էր թէ գիւղերում և թէ քաղաքում գտնված բոլոր խաչաւորներին, որոնք մասնակցել էին վերջին ռուս-տաճկական պատերազմին, կազմ և պատրաստ լինել պ. Նահանգապետի ընդունելութեանը:

Ընդունելութեան երրորդ օրը կատարվեցաւ մի հանդէս, ուր պէտք է օծվէր այն դրօշակը, որ հանգուցեալ Կայսրը բարեհաճել էր շնորհելու «Ալէքսանդրապօլի կամաւորաց անկանոն գնդին»:

Առաւօտեան ժամը 10-ին քաղաքային զբօսարանի մօտ գտնված հրապարակի վրա հայոց և ռուսաց հոգևորական դասը կանգնած էր իր տեղում: Բացակայ չէր և հայ-կաթօլիկ կղերը, Թիւրքաց մօլլան և քրդերի շէյխը: Խաչաւորների երկար շարքը կազմել էր այդտեղ, հրապարակի վրա, մի կիսաբոլոր շրջան: Սրանք բաղկացած էին հայերից, պարսիկներից և քրդերից: Հետաքրքրական էր տեսնել դրանց բազմատեսակ և խայտաճամուկ տարազները: Երկինքը թէև ամպամած, օդը միգապատ և խոնաւ էր, բայց քաղաքացիների մի ահագին բազմութիւն շրջապատել էր հրապարակը և հաւաքվել մօտակայ տների կտուրների վրա: Ժամը 11-ին եկաւ պ. Նահանգապետը կառքով: Զինուորական նուագածուների խումբը ողջունեց նրան մարշով, իսկ խաչաւորների շարքը երկար ու ձիգ ուրայով: Գաւառապետի պ. պաշտօնակատարը բարձր ձայնով կարդաց այն հրովարտակը, որով Թագաւոր Կայսրը, կամենալով գնահատել այն բոլոր կամաւորների հաւատարիմ ծառայութիւնները և անձնուիրական քաջագործութիւնները, որ ցոյց տուին ռուս-տաճկական 1877—1878 թւականի պատերազմում, բարեհաճել էր շնորհել նրանց գնդին դրօշակ:

Դրօշակի օծումից յետոյ, կատարվեցաւ երդման հանդիսաւոր արարողութիւնը, որի ժամանակ խաչաւորները երդվեցին մինչև իրանց վերջին շունչը և վերջին կաթիլ արիւնի պաշտպանել դրօշակի պատիւը պատերազմի դաշտում:

Հանդէսը վերջացաւ զինուորական մարշով: Մօտակայ տներից մէկում պատրաստված էր հացկերոյթի սեղան խաչաւորների փողի համար:

Յունվարի 30-ին տեղական թատերասիրաց խումբը, քաղաքային կլուբի դահլիճում յօգուտ Արդութեան օրիոր. դպրոցի ներկայացրեց «Պաշարումն Անի քաղաքի» գործ Դուրեանի, ողբերգութիւն երեք արարուածով և հինգ պատկերով և «Դալալ Ղազօ» հեղ. Փուղինեանի, փոխարկելով մի արարուած:

Չը նայելով գործող անձանց գործ դրած բոլոր աշխատութեանը, ողբերգութեան խաղը թոյլ անցաւ, պիէսայի անկապ բովանդակութեան պատճառով: Վստահանում ենք խորհուրդ տալ տեղական խմբին ներկայացումներ տալիս խուսափել պիէսաների անաջող և չտապ ընտրութիւնից: Շատ հիանալի անցաւ կատակերգութիւնը և բոլոր հանդիսականներին գոհունակութիւն պատճառեց: Գործող անձինքը բոլորը իրանց տեղումն էին: Այս ներկայացումից գոյացաւ մուտք, մօտաւորապէս 130 րուբլի, որից դուրս եղած սովորական և հանդերձանքի ծախսը, մնացած 40 րուբլի զուտ արդիւնքը, խումբը, անմիջապէս, յանձնեց Արդ. դպրոցի վարչութեանը:

Փետրվարի 23-ին այս մի և նոյն խումբը դարձեալ տուեց մի ներկայացում, բարեգործական նպատակով, յօգուտ տեղական մշտական բեմի պատրաստութեան «Շուշանիկ» պատմական ողբերգութիւն երեք արարուածով, հեղ. Յ. Կարինեանցի և կրկին անգամ «Դալալ Ղազօ»:

Առհասարակ խաղը շատ լաւ անցաւ: Հանդիսականների ծափահարութիւնը շատ անգամ համնում էր անտեղի ծայրայեղութեան: Հանդերձանքը շատ փառաւոր էին: Պէտք է ճշմարիտ խոստովանած, որ առաջին անգամն է ինչ մենք տեսնում ենք մեր ազգային բեմի վրա պատմական հանդերձանքի այդպիսի պատշաճութիւն: Ցաճախողների թիւը այս անգամ շատ շատ էր և դահլիճում համարեա ոչ մի պարապ տեղ չը կար: Առհասարակ «Շուշանիկ» բառը մի առանձին նշանակութիւն ունի մեր ժողովրդեան համար: Հայկական թատրօնը իր պատմական բոլոր ըէպերտուարով կարծես նրա համար մարմնացած լինի «Շուշանիկ» պիէսայի մէջ: Տոմսակ չը ճարելու պատճառով, ներկայացումը տեսնել ցանկացողներից շատերը անգահ յետ դարձան կլուբի դռնից անխծելով դահլիճի փոքրութիւնը. և ոչ թէ տեղական թատերասիրաց խումբը «չէ քաշվում ամեն միջոց գործ դնել տոմսակները ծախելու համար», ինչպէս կամենում է հաւատացնել «Մեղուի» խաբեբայ թղթակիցը նրա 17-րդ համարում Ալէքսանդրապօլից գրուած թղթակցութեան մէջ: Մենք հասկանում ենք թէ ինչ դիւական անկիւնից է գալիս այդ ձայնը. և հէնց դրա համար էլ չը պէտք է ուշադրութիւն դարձնել և նշանակութիւն տալ նրան: Չը կարողանալով մարսել իր համախոհներին հասցրած այն գործնական ապտակները, որոնք ամենաստոր և խարդախ միջոցներով կամենում էին խափանաւէթ լինել խմբի ներկայացմանը, իր սրտի ատելութիւնը և մաղձը թափում է «Մեղուի» մէջ: Հերթ և ապարէզ մեր կողմից, որքան կամենայ: Կրիլովեան քօթիթները միշտ և ամեն տեղ կան:

Այս անգամ ներկայացումից գոյացած բոլոր մուտքը հասաւ 200-ի, որից դուրս եկած հանդերձանքի ծախս 90 րուբլի, նուագարանների, լուսաւորութեան և այլ սովորական ծախսեր, մնաց զուտ արդիւնք 50 րուբլի, որի կէսը՝ 25 րուբլի խումբը իր խոստման համաձայն նուիրեց կլուբի գրադարանին, իսկ մնացեալ կէսը գործադրելու է բեմական հարկաւոր պակասութիւնը հոգալու:

Վերջացնում եմ նամակս, յայտնելով շատերի կողմից յարգանք և շնորհակալութիւն ձեր տաղանդաւոր աշխատակից պ. Րաֆֆիին, նորա «Կայծեր» գեղեցիկ աշխատասիրութեան առիթով, որ այս օրերս ստացվեցաւ այստեղ և բաժանվեցաւ բաժանորդներին: Թող ինչ ուզում են ասեն, թող ինչ ուզում են գրեն նրա դէմ Թիֆլիսի Սողոմոնյին ազուէնները, Րաֆֆին այսօրվանից մեզ երևում է հայ-գրականական ասպարէզում, որպէս մի հսկայ:

Հանդիսատես

ՆԱՄԱԿ ԳՈՐՈՒՑ

—

Մարտի 5-ին

Փետրվարի 24-ին տեղական կրուժօկում զիմակահանդէս կար յօգուտ տեղիս հայոց երկսեռ ուսումնարանների: Այն երեկոն մուտք եղաւ 150 ր., որից ծախսը դուրս գալով մնաց 112 ր. որ և յանձնվեցաւ հոգաբարձութեանը: Թէպէտ այս փողը մի չնչին գումար է, բայց մեր նիւթապէս անապահոված ուսումնարանի համար մեծ բան է:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

—

ԱՐԴՈՒԻՆԻ ԳԱՒԱՌԸ

—

Քաղաքակրթված աշխարհից հեռու լինելու դատապարտված երկիրներում շատ անգամ այնպիսի տգեղ, անբնական սովորութիւններ, ունակութիւններ կան, որ շատ հեղ՝ կրթված հասարակութեան ոչ թէ միայն զարմանքը, այլ նաև, կարող եմ ասել համարձակ, զզուանքն են պատճառում: Ունակութիւններ, որոնք մարդկային ըմբռնման բոլորովին անհաւատալի կերևեին թէև, այսու ամենայնիւ կան դրքա և տեսում են և դեռ շատ ժամանակ կը տևեն էլ:

Թիւրքիայի տիրապետութեան ներքև գտնված երկիրները՝ ընդհանրապէս մարդկային մտքի տըձևութեան ամենակոպիտ երևոյթներովը լի են: Երևոյթներ, որոնք դարերից յետոյ գոյութիւն ունեն և թրքաց թոյլ, անհոգ և ղեղծեալ կառավարութեան շնորհիւ հետզհետէ աւելի յաճախակի են պատահում: Այս մեր նոր գրաւված Բաթումի և Կարսի նահանգները թէև ազատված են թրքաց վարչական տիրապետութիւնից, սակայն նրանց կոշտ և խորշելի սովորութիւնների և ոչ իսկ ամենափոքր մասն, կարող եմ ասել, դեռ չէ անհետացել: Կայ շատ վատ և յոռեգոյն տեղական սովորութիւններ, սակայն կարելի է, որ դրանք միայն տեղացոց առտնին կեանքի սահմանի մէջ, ոչ իրանց, ոչ այլոց վրա վնասակար կամ վտանգաւոր ներգործութիւն չունեն: Սակայն այն, որի մասին ես խօսելու եմ այժմ, ոչ թէ միայն վտանգաւոր կամ վնասակար, այլ խիկապէս մարդկութեան դէմ մի ոճիր կարելի է համարել: Մեր աստծներին ի հաստատութիւն յառաջ կը բերենք միայն Արդուինի գաւառը:

Ա.

Ամուսնութեան գեղծում

Ոճրագործութիւն չէ՞ միթէ, ընթերցող, 11—12 տարեկան աղջիկ-երեխային զուգել 25—30 տարեկան երիտասարդի հետ: Ամուսնութիւնը՝ փոխանակ փոխադարձ սիրոյ և յարգանքի արդիւնք դառնալու, ամուսնացեալների ծնողաց կամայական որոշումներով և անձնական նկատումներով է կատարվում: Առաւելն 8—9 տարեկան հասակին նշանվող և առ նուազն 12—13 տարեկան պսակվող աղջիկները ամուսնական պարտուց մասին ինչ հասկացողութիւն կարող են ունենալ: Իր աղջկան նշանել 8 տարեկան և ամուսնացնել 12 տարեկան, մեր հայ մայրերի համար դրանից աւելի ցանկալի և պանծալի բան չի լինի: Բազմաթիւ դէպքեր են պատահում, որ խեղճ մանկահասակ ամուսնացեալները զոհ են գնում իրենց ամուսինների բուռն հաճոյքը: Հազուադէպ չեն այնպիսի փոքրաւոր օրիորդք, որոնք 11 տարին հազիւ լրացուցած ամուսնանում են և 3—4 տարի ամուլ մնալուց և ներքին ու արտաքին նեղութիւններ կրելուց յետոյ, ընկնում են վերջապէս մահուան գիրկը: Եւ կամ եթէ արարուածը մահուամբ չէ վերջանում, գոնէ ամլութիւնը տիրապետում է, և այդպիսով մի և նոյն վնասն է տալիս ազգաբնակութեան աճման: Սակայն, գիտենք թէ ոչինչ ականջաբանի էլ վնաս չի տայ, չատ հաճելի երևոյթ է միթէ 13—14 տարեկան աղջիկներին՝ արդէն իր վրա ծանրաբեռնող մանկիկների տէր տեսնելը, փոքրիկ տիկիններ, որոնք ցերեկը իրանց հարեմական դրութեամբ արտաքին մարդկային շրջանից արտաքսված, երեխաները գրկին, նրանցով են պարապվում, և գիշերը մինչև ի լոյս՝ օրորոցի վրա ծռված, ջղատվում են, հալվում և 25—30 տարեկան հասակին արդէն ամենայն զօրութիւնից թուլանում են.... Եւ այդ վիճակի մէջ ծնվող երեխաների մարմնաւոր և մտաւոր զարգացումը ինչ աստիճանի կը լինի, դիւրին է երևակայել:

Բայց ինչն է ստիպում արդուինցիներին կամ արդանուչցիներին՝ իրանց աղջիկներին այդչափ շուտ նշանել, զարգացման աստիճանին չը հասած ամուսնացնելը և այսպէսով, թէև ակամայ, շատ անգամ, նորանց դժբաղդութեան պատճառ լինելը:—Առաջին անգամ, որ կինը աղջկայ տէր է լինում, անմիջապէս սկսում է մտածել զոքանչութեան վրա: Եւ այնուհետև, նրա երևակայութիւնը գրաւվում է ապագայ փեսայի մտածմամբ: Նորա բոլոր մտածութիւնները յանգում են մի նպատակին,—«աղջկան տեղաւորել»: Երբ նրան դիմում է մի յարմար փեսացու, կամ տիկնոջ ծածուկ զրդմամբ, կամ իր բարեկամուհեաց միջնորդութեամբ և կամ բուն իսկ երիտասարդի ծնողաց նկատողութեամբ, այն ժամանակ նա աշխատում է ձեռքից չը փախցնել առիթը, երկիւղ կրելով որ յետոյ չէ կարող այդպիսի բախտի հանդիպել և աճապարանօք ընդունում ու ընդունել է տալիս ում որ հարկն է, այս առաջարկութիւնը: Նշանախօսութեան օրից սկսում է երթևեկել փեսան, որ տեղական սովորութեան համեմատ գող կատուի պէս, աներևոյթ կերպով, ծակուծուկ է փնտռում «աներանց տունը» երթալու համար: Նրա այդ հետամտութեան նպատակը ոչ այնչափ հարսնացուին տեսնելն է, վասն զի դեռ փոքրիկ երեխայի վրա նա ինչպիսի սէր կարող է զգալ, այլ զոքանչի հետ տեսակցել և նրա «պատիւները» վայելել է: Թէ երիտասարդի՝ փոքրիկ երեխայի հետ նշանվելուց և նրա գիշերային այցելութիւններից ինչ խայտառակութիւններ են դուրս գալիս, այդ մասին, մենք չենք ուզում ոչինչ խօսել, թող այդ մասը առ այժմ, թանձր քօղով ծածկված մնայ: Այսու ամենայնիւ, ինչպէս մեզ, նոյնպէս և ամէն մարդկային առողջ զգացում ունեցող ամեն մարդու համար պարզ, հասկանալի է, որ օրիորդների փքր հասակում նշանվելուց և կարգվելուց ծագած անչափ անարգ և զզուելի ղեղծումները, կորուստները և ախտաւորութիւնները ազգաբնակութեան ապագայ սերնդեան համար ամենասարսափելի հետևանքների դուռ կը բանայ....

Թող ներեն մեզ արդուինցիք և արդանուչցիք, որ ես համարձակվում եմ իրանց ընտանեկան կենաց այս ամենափափուկ մասը շօշափել, մէջտեղ հանելով նրանց անձային շրջանի այս ամենամեծ ղեղծումը: Սակայն պէտք է մտածել որ պակասութիւնը՝ շոյելով, փայփայելով չի ուղղվի, այլ նրան բացայայտելով և հարուածելով:

Մեր խօսքերի բովանդակութիւնն է՝—8 տարեկան աղջիկ նշանելը և 12—13 տարեկան ամուսնացնելը օրիորդների համար շատ մեծ կորուստների պատճառ է լինում: Փոքրաւոր տիկինների մէջ տիրում է ամլութիւն, արգանդի խանգարում: Նոքա վերաբերվում են դէպ իրենց ամուսինները շատ սառնութեամբ, որ յետոյ փոխվում է ատելութեան: Եւ այսպէս, մի կողմից մարմնաւոր հիւանդութիւնը, միւս կողմից անվերջանալի դժտութիւնները «ամոլների» մէջ, խեղճ փոքրիկ ամուսիններին, մատաղ հասակում առաջնորդում են դէպի սև հող... Սակայն գիտենք թէ այլ և այլ յաջող հանգամանքներ պաշտպանեն նրանց այդ անբախտութիւնից,այն ժամանակ այդ կերպ ամուսնութիւնից ծնված զաւակները լինում են վերջին աստիճանի թոյլ, տկար և կարծես անջիլ, այնպէս որ այդպիսիներից շատ քիչերը կարողանում են այնչափ ապրել, որ կարողանան մարդկային շրջանի մէջ երևալ, գործել: Բայց այս վերջիններին էլ մտաւոր և մարմնաւոր զարգացումը շատ բախտաւոր դրութեան չէ հասցնում իրանց: Թէպէտ և Արդուինի առողջ, պատուական օդը շատ հիւանդութիւնների առաջն առնում է, սակայն ինչպէս կարելի է այդ յոյսով միշտ մի և նոյն զզուելի և աղտոտ սովորութիւնների մէջ թաւալվել: Մի խօսքով, այս կլիմայի ներքև, աղջիկը՝ իր 12 տարեկան հասակին, որը պահանջում են եկեղեցական օրէնքները ամուսնութեան համար, դեռ իր մարմնական զարգացման աստիճանին չէ հասած: Հասունութիւնը կը գտնէ նա՝ միայն 16 կամ գոնէ 15 տարեկան տիոց մէջ:

Այստեղ պէտք է շնորհակալութիւն յայտնենք կրուժօկի սարքողներին, որոնք աչքի առաջ ունենալով մեր ուսումնարանի դրութիւնը՝ համաձայնվեցին տալու այսպիսի մի երեկոյ: Մեր կրուժօկը չէ նմանվում միւս գաւառական քաղաքների կլուբներին, որոնք ծառայում են լոկ իբրև թղթախաղի և քէֆի տեղ, այլ անում է մի քանի բարեգործութիւններ: Այս վերջին ժամանակում եղան մի քանի դիմակահանդէսներ յօգուտ քաղաքային ուսումնարանի և օրիորդական պրոգիմնազիայի, և ներկայացումներ վերջինի օգտի համար: Բացի այս՝ խաղաթուղթը, որ արժէ կլուբում 1 ր., ծախվում է 1 ր. 20 կ. և այս աւելորդ 20 կոպէկները յատկացրած են տեղիս չքաւոր ուսումնարանների համար, ի միջի որոց և հայոց ուսումնարանի համար: Թող միւս կլուբները օրինակ վերցնէին մեր կրուժօկից:

Տեղիս հայախօս երիտասարդները (սիրողները) Զատկից յետոյ պատրաստվում են տալու մի քանի ներկայացումներ յօգուտ տեղիս հայոց ուսումնարանի: Շատ ուրախալի երևոյթ է, որ վերջապէս ոմանք տեղացիներից մտածում են իրանց չքաւոր ուսումնարանի համար և վերջապէս ըղձում են, որ Գօրու պէս վիրախօս տեղում պէտք է պահպանել այդ ուսումնարանը, որը ծառայում է իբրև նեցուկ հայութեան և մայրենի լեզուի: Եթէ այսպիսով շուտով օգնութիւն չը հասցնենք, վտանգը մերձ է, կարող է փակվել, որովհետև նիւթապէս անապահոված լինելով այդ ուսումնարանը առաջ չէ գնում, մինչդեռ այստեղ սլաւական ուսումնարանների թիւը շատանում է և առաջ գնում:

Մի երկու խօսք էլ նուիրենք առհասարակ տեղիս ուսումնարաններին: Այստեղ կան բացի հայոց երկսեռ ուսումնարանից, անդրկովկասեան ուսուցչական սեմինարիա (որի մօտ կայ և սկզբնական ուսումնարան), օրիորդական պրոգիմնազիա, քաղաքային ուսումնարան և վրաց հոգևոր ուսումնարան. բացվելու է և ռէալական ուսումնարան: Ինչպէս ընթերցողը նկատում է, այստեղ հետզհետէ զգացվում է ուսման ծարաւը և աւելանում է ուսումնարանների թիւը: Օր. պրոգիմնազիայի բացման համար պէտք է շնորհակալութիւն յայտնենք ուսուցչական սեմինարիայի դիրեկտոր պ. Սեմենովին, որը լաւ հասկանալով իգական սեռի ուսման օգուտը, որոնք (աշակերտուհիները) իբրև ապագայ մայրեր կարող են ազգին օգտակար անդամներ տալ, ամեն ջանք գործ դրեց, ամեն արգելքներին յաղթեց և բացեց այդ պրոգիմնազիան, և այժմ էլ նորին գերազանցութիւնը աշխատում է նրա յառաջադիմութեան համար:

Իսկ հայոց ուսումնարանի համար ով է աշխատում.—ի հարկէ հոգաբարձուները: Հոգաբարձու բժ. Տէր-Մինասեանցը, իբրև ուսումնական անձն լաւ հասկանալով ուսման օգուտը և մայրենի լեզուի կարևորութիւնը, խոստանում է շուտով ուսումնարանը դնել նախանձելի դրութեան մէջ. բայց ինչ անեն մենակ հոգաբարձուները, եթէ հասարակութիւնն էլ չօգնեց: Խնդրում եմ իմ հայ համաքաղաքացիներից, որ ամեն կերպ աշխատեն իրանց ուսումնարանի համար և ոչինչ չը խնայեն նրա վերականգնման և բարելաւութեան համար, աչքի առաջ ունենալով որ այսպիսի վիրախօս տեղում հարկաւոր է ունենալ լաւ կանոնաւորված հայոց ուսումնարան, որ եթէ իրանք զրկվել են իրանց մայրենի լեզուից, գոնէ իրանց որդիքը չը զրկվեն:

Վերջացնելով մեր խօսքը՝ դառնում ենք հայ հեղինակներին և թարգմանողներին և խնդրում ենք որ նրանք էլ մի լուման գցեն մեր ուսումնարանի աղքատիկ գանձարանի մէջ և չը խնայեն իրանց աշխատասիրութիւններից մի մի օրինակ նուիրել մեր ուսումնարանի աղքատ գրադարանի համար, որովհետև կան միայն մի քանի հին և անպէտք գրքեր, որոնցից մեր սաները ոչինչ օգուտ չեն կարող քաղել, այլ հարկաւոր է սրանց նոր և կենդանի լեզուով գրած գրքեր, որոնցով կարողանան իրանց մտաւոր շրջանը ընդարձակել: Ցանկացողները կարող են գրքեր ուղարկել հայոց ուսումնարանի անունով:

Տեղացի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱՐԱԿՈՒՐՏԻՑ, բժիշկ Միրիմանեանից ստացանք 10 րուբլ հետևեալ նամակով: «Ուղարկում եմ ձեզ տասը րուբլ մի օրինակ «Մ շ ա կ ի» տարեկան բաժանորդագին, որի համարները կուղարկէք, խնդրեմ, ձեր ընտրութեամբ, գիւղական աղքատ հայ ուսումնարաններից մինին, հանգուցեալ հօրս Միրօն Գուլթեան Միրիմանեանի յիշատակին: Պարտաւորվում եմ ամենայն տարի վճարել մի օրինակի համար այն ուսումնարանին ուղարկելու, որին դուք կը նշանակէք: Նոյն նպատակով և նոյն պայմանաւորութեամբ ուղարկեցի այսօր 5 ր. և «Արձագանքի» խմբագրութեանը:» Շնորհակալութեամբ ընդունելով յարգելի բժշկի այդ նուէրը, կուղարկենք մեր թերթը նրա նուիրած 10 րուբլով Ալէքսանդրապօլից ոչ հեռու գտնվող Մեծ-Արխվալի գիւղի հայոց դպրոցին:

Ստացանք պ. Յովհաննէս Ստեփանեանցից, Թիֆլիսից, 3 րուբլ հետևեալ նամակով: «Խնդրում եմ այդ գումարով ձեր ազնիւ թերթի մի համարը երեք ամսով ուղարկել որ և է հայ գիւղական աղքատ դպրոցի: Ցանկալի կը լինէր, որ մեր նիւթապէս ապահոված պարոնները միջոց տային «Մշակին» լոյս տարածել խաւար ու յետ ընկած գիւղերում, լուսաւորել նրանց խաւար խորշերը:» Կատարելով պ. Ստեփանեանի ցանկութիւնը, յատկացնում ենք նրա ուղարկած գումարը «Մշակի» այն օրինակին, որ մեզանից ձրիաբար ուղարկում էինք Էջմիածնից ոչ հեռու գտնվող Օշական գիւղի հայոց դպրոցին:

Լսում ենք որ ԹԻՖԼԻՍԻ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը իր միջից մի յանձնաժողով է ընտրել, քննելու համար դպրոցի տեսչի և ուսուցիչների գործունէութիւնը դպրոցի մէջ: Լսում ենք, նոյնպէս, որ նոր թեմական առաջնորդ, Արիստակէս եպիսկոպոսը, շատ խոհեմութեամբ և մեծ տակտով է վերաբերվում դէպի վերոյիշեալ քննութեան գործը:

Շուլավէրի ծխական դպրոցի հոգաբարձութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը Յովսէփ և Արտէմ Վարդանեանց եղբայրներին, որոնք նուիրեցին դպրոցին 50 րուբլ իրանց հանգուցեալ եղբայր Բագրատ Վարդանեանցի յիշատակին:

Մեզ հաղորդում են ԿՈՂԲ գիւղից հետևեալ անհաւատալի և սարսափելի լուրի մասին: «Մօտ օրերումս մեր գիւղի մի 28 տարեկան երիտասարդ բռնաբարել է 4 տարեկան մի աղջիկ: Գործը յանձնված է քննիչին: Երիտասարդը կալանաւորված է:»

ԻԳԴԻՐԻՑ մեզ գրում են: «Իգդիրից 8 վերստ հեռաւորութեամբ գտնվում է Ալէքսանդրապատ անունով հայախօս քրդերի մի գիւղ: Այդ քրդերը շատ անգամ դիմելով հայոց հոգևոր իշխանութեանը, խնդրել են իրանց գիւղի մէջ մի ուսումնարան բաց անել: Եթէ հոգևոր իշխանութիւնը այդ խնդրի վրա ոչինչ ուշադրութիւն չէ դարձնում, արդեօք Թիֆլիսի հայոց բարեգործական ընկերութիւնը կը դարձնէ իր ուշադրութիւնը այդ գործի վրա, թէ կասէ. օտարազգի, օտարադաւան թէ կուզ կատարելապէս հայախօս ժողովրդի համար աշխատել պէտք չէ:»

Այժմ, երբ Ներսիսեան դպրանոցի տեսչի տեղը է զարթեցրած, մի քանի մարդկանցից լսում ենք հետևեալ տարօրինակ դատողութիւնը: «Ճշմարիտ է, Սիմէօնեանց յարմար չէ տեսչի և նոյն վարժապետի պաշտօնի համար, բայց ինչ անենք, որ մարդ չունենք:» Ի՞նչպէս կարելի է որ այսքան բազմաթիւ ինտելիգենցիայից մարդ չգտնվի: Կամենում ենք որ մենք ձեզ տասնեակներ անուանենք մարդիկ, որոնք, մեր կարծիքով, բարձր են Պետրոս Սիմէօնեանցից: Կանուանենք այժմ միայն մի քանի անձանց անուններ: Միթէ պ. Փիլիպոս Վ ա ր դ ա ն ե ա ն, որ Ռուսաստանում բարձր ուսում ստացած է, արտասահմանում մանկավարժութեամբ պարապել է, որ արդէն գործնականապէս վարած է մանկավարժական պաշտօններ, թէ տեսչի, թէ ուսուցչի Նոր-Նախիջևանում և Էջմիածնում, բարձր չէ Սիմէօնեանցից: Ինչի, օրինակի համար, Արխանգել Յ ո վ հ ա ն ն ի ս ե ա ն, որ Գերմանիայի մէջ բարձր ուսում է ստացել, Ալէքսանդրապօլում և Թիֆլիսի Գայեանեան դպրոցում տեսչի և ուսուցչի պաշտօններ է վարել, յարմար չէր Ներսիսեան դպրոցի տեսչի պաշտօնի համար: Կան միթէ ուրիշներ: Կամենո՞ւմ էք մի թարմ, գործի մէջ չը մտած, գիտնական, եռանդոտ երիտասարդ. կանուանենք ձեզ դոկտոր Աւետիս Բ ա ս խ ա ն ե ա ն ց ի ն: Կամենում էք տեսչի պաշտօնի վրա ունենալ հայազգի մի երիտասարդ, որ քաջ ծանօթ է հայոց պատմութեան, աստուածաբանութեան հետ. ընտրեցէք Աւետիք Ե դ ե գ ե ա ն ց ի ն: Մի ժողովրդական, ամբողջ մարդ, թէև առանց բարձրագոյն ուսման, բայց որ գործնականապէս մանկավարժ է եղել այլ և այլ դպրոցներում ուսուցչի և տեսչի պաշտօնում, որ այժմ աշխատում է մանկավարժական գրականութեան մէջ,—ընտրեցէք Ա ղ ա յ ե ա ն ց ի ն: Ինչո՞վ, անյարմար կը լինէր տեսչի պաշտօնի վրա մանկավարժութեան հետ լաւ ծանօթ Գարեգին էլ Մ ի ր զ օ յ ե ա ն ց եռանդոտ և գործնական երիտասարդը: Ինչո՞վ այդ բոլոր մարդիկ վատ են Սիմէօնեանցից և բարձր չեն նրանից: Ճշմարիտ, Ներսիսեան դպրանոցը չէ կարող մի մշտական անկելանոց լինել

Ուրեմն, թող լաւ ուշ դնեն մեր աստծներին. մենք բամբասանքի մտքով չենք խօսում, ինչպէս հաւանական է, որ ընդունվի այստեղ: Մենք սրտով ցանկանում ենք մեր ծննդեան վայրերից այս զզուելի գեղծումը բարձված տեսնել... Ի դէպ է յիշել, որ Արցախի մէջ շատ յաճախ է այս առածը թէ «չարիքի առաջից որչափ շատ հեռանաս, այնչափ շատ կը շահես»: Այս հարցի մէջ, այդ առածը շատ պատշաճաւոր է ի նկատի առնուլ:

Քանի որ մենք այս յօդուածով մեզի նիւթ առինք Արցախի գաւառի մէջ ամուսնութեան պարագաները, անտեղի չի լինի, կարծեմ, այստեղ նկարագրել Արցախի և Ուտիքի մէջ կատարված հարսնախօսութիւնը, որով և առ այժմ մի փոքրիկ ճաշակ տուած կը լինենք թէ տեղական սովորութիւնների և թէ տեղական բարբառի վրա:

Բ.

Հ ա ր ս ն ա խ օ ս ո ւ թ ի ւ ն

Մի ընդհանրացած և դժբախտաբար շատ ընդհանրացած սովորութիւն է այս մեր գաւառի մէջ, մանկահասակ, այսինքն 3-ից մինչև 12 տարեկան աղջիկների նշանախօսութիւնը և ամուսնութիւնը: Աղջիկ երեխան հազիւ 3 տարեկան կը լինի թէ չէ ազգականները արդէն կը սկսեն նրա հարսնախօսութիւնը իրանց ընտանեկան խօսակցութեանց առարկայ շինել: Խօսքը կը վերածվի գործի և ահա աղջկայ հայրը, մայրը սկսում են այցելութիւններ ընդունել այս ինչ կամ այն ինչ «մանչու տէրջմէն»: Գործի մէջ խիկապէս և ամենից առաջ խառնվողները պատանու կամ երիտասարդի և փոքրիկ օրիորդի ազգականուհիք, հարսները, բարեկամուհիքն են—մի խօսքով կանայք սեռը: Աղջիկ երեխան՝ շատ անգամ դեռ ուսումնարան գնալու չը սկսած, արդէն ծանօթ է «սկեսուր, սկեսրայր, տալ, տագր, տագերկին» բառերի հետ: Նա պարզ հասկանում է թէ ինքը «ն շ ա ն ո ւ ա ծ է», բայց թէ ինչ է դրա հետևանքը, ինչ պարտիք ունի, հանգամանքները ինչպիսիք են, դրանից մասին նա ոչինչ հասկացողութիւն չունի: Արդէն, աղջիկը՝ լինի նա փոքր, լինի նա մեծ, ոչ մի ժամանակ այդ մասին բացատրութիւն չի ստանայ ոչ ծնողներից, ոչ խնամիներից: Նա մի չարժական ինչք է, որի ապագան ծնողների պարզապէս կամայական որոշմունքից և անձնական դատողութիւնից է կախված: Նրա հարցումները, եթէ երբէք համարձակվի անել, իր փեսացուի կամ հարսնախօսութեան հանգամանքների մասին, սաստիկ յանդիմանութեամբ և երբեմն ծեծով կը պատասխանվեն: Այսու ամենայնիւ, աղջիկը բոլորովին անտեղեակ չի մնար այդ դաղտնիքներին: Նա ունի իր համար շրջան, որտեղ ստանում է և այդ՝ թերևս առանց իր բաղձանքին, իր նշանախօսութեան, փեսացուի, սկեսրանց վիճակի բոլոր պարագաների և հարսնացուի պարտականութիւնների մասին լիուլի տեղեկութիւններ: «Աղջի, կամ ինչպէս արցախցիք սովոր են ասել, գօ, (վրաց գօգօ բառի համառօտութիւն) գօ—Թագուհ, քեզի նշանելիսն եղի, հա» լսում է նա իր ընկերուհուց: Իսկ ինքը պատասխանում է,—«Ը, վայ գլխիդ, դուն քու գլուխը նշանէ»: «Քա, ղորթ, ղորթ» վրա է տալիս միւսը, «ահա, թէ չես հաւատ, Եղսիկին հարցու»: Իսկ Եղսիկը, նոր ամուսնացած փոքրիկ հարս, պատասխանում է «—գօ, ապա ինչ ես զարմանալի, քանի վախտ է, էս Մկրտնց հարսը՝ ինչքի է, ապա, ձեր դռներումը: Հէգուց գիշեր էլ նշանք պիտի փոխեն եղի: Սանքի, խաբար չխոս, հա: Հաղըը, լաւ ա, սկեսրայրենց, տագրենց, ճառակ ոսկով կու լցնին: Մանչն էլ, գիշերները, թաքում կուգայ, խաչհամբոյրի փարայ կուտայ:»—«Աման, աման, էսէնց բանիր մի խօսի» ասում է անմեղ հարսնացուն: «—Ը՛հ, չը խնայ մեղքդ, սանքի նշանածի համար հոգի չես տալի ու մէկէլ էստի մեզի «չեմ ուզի, ջէրս գցէ»-իս ծախսիլի:—«Հա, ապա» կրկնում է անմեղ աղջիկը և լռում է: Իսկ ընկերուհիները սկսում են պատմել նրան նշանախօսութեան պարագաները և թէ սկեսրանք ինչեր են պատրաստած իրեն համար և թէ նրանց հետ ինչպէս պէտք է վարվել և այլն: 8—9 տարեկան հարսնացուն արդէն տեսած լինելով իր ընկերուհի, օրինակ, Սարէթի նշանվելը և սկեսրանց ինչպիսի բան լինելը և լսելով նաև շատախօս ընկերուհիներին, նա մտածում է միայն թէ ինչպէս ինքը պէտք է «ճառակը ոսկով լքը մանդայ, ալլի, փուլլի «չաթխի» ծածկվի» և ընկերուհիներից լաւ հագնված քայլէ: Ամբողջ տարիներ, գործը երկու կողմի կանանց ընտանեկան խօսակցութեանց մէջ մնալուց յետոյ, վերջապէս մի գիշեր խիկապէս կատարվում է նշանախօսութիւնը:

Նշանախօսութեան համար որոշված օրվան առաւօտը՝ աղջկայ ծնողները մանչի կողմի իրենց մի հաւատարիմ բարեկամից լուր են ստանում և նոյն երեկոյ ներկայ գտնվելու համար՝ իրանց մի քանի մերձիմ և ամբողջ գերդաստանի մէջ նշանակութիւն ունեցող ազգականներին իմացնում են: Երեկոյեան ժամանակ մթնցած է լինում արդէն, երբ մի քանի պատգամաւորներ, մանչու մերձաւոր ազգականներից ընտրված, ներս են մտնում աղջկայ ծնողաց տունը: «Բարի իրիկուն:—«Աստուծոյ բարին, բարով եկաք, հազար բարով» պատասխանում են աղջկայ կողմնները և իբրև թէ ոչինչից տեղեկութիւն չունեն,—«խէյր օլա, ջանըմ, խէյր օլա, լաւ թէ, լաւ թէ, էս ո՞ր քամին փչեց, էսէնց թօմարի մէջի, հա» ասելով դիմում են պատգամաւորներին: Փոխխաակի մի քանի տեղական-քաղաքավարական ձևերից, խօսակցութիւններից յետոյ, երբ ամեն ոք նստած տեղին հանգստանում է, տանտէրը հրամայում է օղի և պտուղ բերել հիւրերի համար: Օղին բերում է տանտիկինը և կարգաւ մէկ մէկ գաւաթ տալիս է հիւրերին: Չը մոռանանք ասել թէ, այս միջոցին հարսնացու աղջկան պատուիրվում է խառնվել, գնալ մի տեղ թաքնվել և ոչ ոքի չերևալ: «Հրամմեցէք, խմեցէք» առաջարկում է տանտէրը: Իսկ մեր պատգամաւորները, կամ ինչպէս տեղացիք անուանում են «մացիքայ»-ներ, փոխանակ խմելու, ցած են դնում գաւաթները և փեսացուի միրատութեան կնքահայրը, կամ եթէ նա չը կայ, իրանց միջից ամենապատուաւորը կսում է խօսել: «Չէ, Թումաս աղա, մենք բախինները (օղիները) չենք խմի, ինչպէս (մինչև) մեր սրտի բաղձանքին բաղխութիւն (բաւականութիւն) չը տաք: Ես ու ադամները էս գիշեր մեծ վարձքի բանի համար ենք եկած: Աստուծո հրամանքով մէ բաղարլուղ (սակարկութիւն) նենք անելու...—«Ջանըմ, հէլէ հրամմեցէք տե էլի կանանք խօսի» կրկնում է տանտէրը: Մեծ պատգամաւորը չէ ընդունում և վերջապէս պարզում է իր միտքը, դիմելով հարսնացուի հօր մի մեծին: «Սէրոբ աղա, մենք սիրով, սրտով զըլխինք ձեզի հետ բ ա ր ե կ ա մ դառնալ: Թէ դուք էլ մեր բարեկամութիւնը լայեղ իք լի նէ, մէ թէքլիֆ ունենք ձեզի անելու:—Մաշալլա, Պետրոս աղա, մաշալլա, էդ ինչ խօսք է ջանըմ. ձեր բարեկամութիւնը չի ուզելու էլ ո՞ւմինը պիտի ուզիմ:—Ըօյլէ, խօս (եթէ պէս է) մենք, Աստծու հրամանքով Թումաս աղջկան, Թագուին, մեր Պօղոս աղի մանչուն բօյի համար ո ւ զ ե լ ի ս ե ն ք: Աստծուն փառք Պօղոս աղէն էլ ձեզի եարանչի (օտար) չէ գիտիք նման էլ որդուն էլ, ամենին էլ... Այս տեղ մի փոքրիկ կատակերգական գործողութիւն է կատարվում: «փեսաւորները» աղաչում են, խառում են համոզել, հարսնաւորները տատանում են, յետաձգում են գործը, որոշակի պատասխան չեն տալիս: Մէկը միջնորդ է դառնում, երբեմն աղջկայ հայրը համոզվում է, հօրեղբայրը չէ համոզվում, երբեմն էլ պապը համաձայնում է, մը չի համաձայնում, և բաւական ժամանակ նում է այդ խօսակցութիւնը: Սակայն, լորը գործին ձև տալու համար են, եթէ ոչ մասին, արդէն մի քանի օր յառաջ երկու կողմից էլ համաձայնութիւն կայացուցած են լինում:

յայտնի անձանց համար: Բացի մեր վերև յիշվածներից քիչ կան մեծ ուրիշ պատւական երիտասարդներ, կամ նոյն իսկ փորձված ուսուցիչներ, որոնք շատ յարմար կը լինէին Ներսիսեան դպրոցի տեսչի պաշտօնի համար: Մենք, ի հարկէ, չենք խօսում այստեղ այնպիսի մի բարձր դիրք ունեցող անձնաւորութեան վրա, ինչպէս Արշակ Նահապետեանն է, որ հայոց միակ բարձրագոյն դպրոցի ռեկտօրի պաշտօնը վարելուց յետոյ, վեց հազար րուբլ ռոճիկով, ի հարկէ չէր համաձայնվի Ներսիսեան դպրոցի հասարակ տեսուչ դառնալ, չէր համաձայնվի, ինչպէս հայոց ժողովրդական առածն ասում է «ուղտից վէր գալ ու ձիու վրա նստել», բայց մեծ ուրիշները քիչ են, որոնք Սիմէօնեանցից ամեն կողմից բարձր են:

—

«Մեղու Հայաստանի» լրագիրը իր Սպանդարեանցով շարունակում է պօլեմիկայի մէջ անազնիւ միջոցներ գործ դնելու: Այժմ այդ լրագիրը իր առաջնորդող յօդուածում այնպէս է ցոյց տալիս իբր թէ «Մշակը» եկեղեցու հարցի վերաբերութեամբ մասամբ փոխել է իր կարծիքը, ուրեմն մասամբ էլ կարելի է «Մշակին» համակրել: Օրինակի համար «Մեղուն» իբր թէ համակրում է մեր մտքին թէ եկեղեցին պէտք է վերանորոգել և վերադառնալ սկզբնական, մաքուր, լուսաւորչական եկեղեցու կազմակերպութեանը: Կարծես թէ այդ միտքը մենք նոր ենք յայտնում, այն ինչ մենք այդ միտքը յայտնում էինք արդէն 1872 և 1873 թւականներից սկսած և այն ժամանակից սկսած մինչև վերջին օրերը «Մեղուն» անդադար կրկնում էր որ ոչինչ վերանորոգութիւն մեր եկեղեցու մէջ հարկաւոր չէ, որովհետև նրա կազմակերպութիւնը Լուսաւորչի ժամանակից սկսած մինչև այժմ մազի չափ չէ փոխվել: Թող իմանայ «Մեղուն» և նրա Սպանդարեան, որ թէև հաւատացնում է որ իրաւաբանական և քաղաքական գիտութիւններ է սովորել, բայց ինչպէս երեւում է կատարելապէս բոբիկ է ամեն գիտութիւնից, թող իմանայ որ երբ որ մի դարևոր հիմնարկութիւն չէ փոխվում, չէ վերանորոգվում ժամանակի պահանջման համեմատ, այն ժամանակ ծնվում են այդ հիմնարկութեանը հակառակ կուսակցութիւններ: Նոյնը պատահում է և եկեղեցու հետ: Երբ որ նա չէ կամենում վերանորոգվել, նրա միջից ծնվում են աղանդներ, ծնվում է բողոք: Եւ քաղաքական թերթը, որ խղճմտանքով պէտք է ուսումնասիրել այդ տեսակ հասարակական, բնական երևոյթներ, նա չէ կարող «во что-бы ни стало» պատկանել անպատճառ այս կամ այն եկեղեցուն, այլ պէտք է անկողմնապահութեամբ ուսումնասիրել երևոյթի պատճառը և հետևանքը: Եկեղեցու անշարժութեան հետևանքը նրա միջից աղանդների ծնվելն է: Մենք ոչ անշարժ եկեղեցուն ենք համակրում, ոչ էլ ծնվող աղանդներին, բայց 11 տարի շարունակ կրելով ամեն տեսակ վիրաւորանքներ խաւարասէրների կողմից, քարոզում էինք ժամանակի պահանջմանը համեմատ վերանորոգութիւն: Մենք մազի չափ չենք փոխել մեր ուղղութիւնը, բայց Սպանդարեանն է որ կարծես նոր է հասկանում այն, որ այսքան տարի շարունակ չէր կարող, կամ չէր ուզում հասկանալ:

—

Դօկտօր Ա. Արասխանեանցի հինգերորդ դասախօսութիւնը քաղաքական տնտեսութեան վրա կը լինի կիրակի օր, մարտի 13-ին առաւօտեան 12 ժամին, Արծրունու թատրօնում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

— «Ինվալիդների տան» առաջ ժողով կազմող մասնաժողովը ամեն օր հաւաքվում է Ժուլի փողոցի մէջ: Նա նիստեր ունի մի փոքր հիւրանոցի կահաւորված դահլիճի մէջ: Մօնտօն մասնաժողովի ամենագործունեայ անդամներից մէկն է: Նա անիշխանական է և նրա ճառերը շատ անգամ արտասանվել են հասարակական ժողովների մէջ: Մասնաժողովը պնդում է, որ ցոյցերը կատարելապէս խաղաղ բնաւորութիւն կունենան: Լրագիրների մէջ տպված ազդարարութիւնից երեւում է, որ մասնաժողովի անդամները մտադիր են հետևել Անգլիայի օրինակին, որտեղ լինում են հասարակական ժողովներ: Եթէ կառավարութիւնը այդ չի թոյլ տայ և պօլիցիան կը միջամտի, ցոյցեր անողները պէտք է խաղաղ հեռանան մինչև անգամ առանց բողոքելու: Գոնեա պատգամաւորների ժողովին յայտնի կը լինի, որ անգործ բանւորների թիւը հասնում է 80,000: Թէ մասնաժողովը և թէ պատգամաւորների ժողովը ամեն բան կանեն յօգուտ բանւորների: Մասնաժողովի անդամները ասում են, որ շինութիւնների աշխատանքները Փարիզի մէջ դադարել են: Հիւսների աշխատանքը ընկել է, որովհետև դռները և լուսամուտները ստացվում են անտառային տեղերից: Կարասիքների գործը դանդաղ է գնում օտար մրցութեան շնորհիւ: Հարևան երկիրները իրանց համար կարասիք են շինում և մրցում են Ֆրանսիայի հետ հեռաւոր վաճառանոցների վրա, որոնք առաջ մատչելի էին: Դրանից սաստիկ աղքատութիւն և պարապութիւն է առաջ գալիս: Մասնաժողովի կարծիքով, պատգամաւորների ժողովը աւելի լաւ կանէր, եթէ քաղաքական հարցերի տեղ սօցիալական հարցերով զբաղվէր:

— «Neue Freie Presse» լրագիրը հաղորդում է, որ Մուսուրուս-փաշա հրահանգ ստացաւ պահանջել իր ընկերներից Դունայեան ամրոցների քանդվելը և մի և նոյն ժամանակ Բ. Դուռը յայտնեց պետութիւններին, որ Բօլգարիան վերջին ժամանակներում այդ ամրոցներին պաշտպանողական դիրք տուեց: Որովհետև Բերլինի դաշնագրի մէջ ուրիշ կէտեր էլ կան յօգուտ Թիւրքիայի, «Neue Freie Presse» լրագիրը կարծում է, որ այժմեան կօնֆերենցիայի փակվելուց յետոյ մի ուրիշը կը բացվի զանազան հարցեր լուծելու համար: Հաւանական չէ, որ Թիւրքաց հաւատարմատարը մեծ յոյսեր ունենայ պետութիւնների վրա, վերջին հարցը կօնֆերենցիայի փակման ժամանակ բարձրացնելով: Այդ հարցի վերաբերութեամբ ոչինչ չէ կարելի անել բացի ամրոցների աւերելուց:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 մարտի: „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է, որ ներքին գործերի մինիստրի առաջարկութեամբ այդ մինիստրութեան կասսան ոչնչացնվում է: Լրագիրները հաղորդում են, որ Ֆինանսների մինիստրութեան մասնաժողովը ձրի թղթակցութեան իրաւունքից օգուտ քաղելու համար կանօնների նոր նախագիծ է մշակել, որի համեմատ հիմնարկութիւնները երկու կարգի են բաժանված. վարչական և դատաստանական հիմնարկութիւններին, թեմական վարչութիւններին, զանազան դաւանութիւնների կօնսիստօրիաներին և զօրքերի և նաւատորմի բոլոր բաժիններին առաջվայ պէս անսահման իրաւունք է տրվում, իսկ ազնուականների առաջնորդների, ազնուականների ժողովների, որբերի դատարանների հոգաբարձուների, զեմստվօների և քաղաքային վարչութիւնների, փոլոստների վարչութիւնների, եկեղեցական ծառայողների, զինուորական հիւանդանոցների, կառավարչական հրատարակութիւնների և պետական ուսումնարանական հիմնարկութիւնների ձրի թղթակցութեան իրաւունքը սահմանափակվում է: Այնուհետև անպայման ձրիաբար թղթակցութիւնների ուղարկելը ոչնչացրած է մասնաւոր ուսումնարանական հիմնարկութիւնների, գիտնական ընկերութիւնների, վանքերի, կայսերական մարդասիրական հիմնարկութիւնների, զեմստվօների և քաղաքային վարչութիւնների, փոլոստների վարչութիւնների համար և նրանց իրաւունք է տրվում ձրիաբար նամակներ և զանազան թղթակցութիւններ ուղարկել միայն կառավարչական անձանց և հիմնարկութիւններին: Փարիզից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ Տուրգենեվի առողջութիւնը բաւական լաւացել է: „Новости“ լրագիրը շուտով երկու դիրքով կը հրատարակվի. առաջինը մեծ դիրքով և կարժէնայ 17 ր. օտարաքաղաքացիների համար, իսկ երկրորդ այժմեան դիրքով և նոյն գինը կունենայ:

ՓԱՐԻԶ, 8 մարտի: Պատգամաւորների ժողովի մէջ օրինական Բօդրի-Դասօն երկու միլիօն փող ֆրանկ պահանջեց բանւորներին օգնելու համար: Ցերրի խոստացաւ շուտով մի օրինագիծ ներկայացնել բանւորների դրութիւնը բարւոքելու համար: Բօդրիի պահանջը, որ նրա առաջարկութիւնը անյետաձգելի ճանաչվի, պատգամաւորների ժողովը մերժեց: Արմատական Լէֆէբրի հարցին հասարակական աշխատանքների մինիստրը պատասխանեց, որ Մօնսօնլը-Մինի անկարգութիւնների պատճառողները անիշխանականներն էին, բայց հարկաւոր է բարւոքել բանւորների դրութիւնը թոշակային կասսաներով և ընկերութիւնների պաշտպանութեամբ: Պատգամաւորների ժողովի նիստերը յետաձգված են մինչև յունիսի 19:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

անգամ: Թէև այդ էլ սուտ է, որ պատահում են նաև այնպիսի գերդաստանի մեծեր, որոնք իրանց աղջկայ վարկը, համբաւը բարձրացնելու համար, միշտ անորոշ պատասխաններ տալով հարկադրում են մանչու ծնողներին, երեք, չորս հեղ կրկնել պատգամաւորութիւնը: Վերջապէս աղջկայ ազգականները ամենն աւ վերջնական որոշումը թողնում են գերդաստանի մեծի կամ այլ պատշաճաւոր մի անձի վրա, որ վճռական պատասխանում է այսպէս: «Ապա, քանի որ ձեզպէս ազնիւ, Թօմարի էստի հրամմելիք, էկլիլիք, Նուֆուզիք անելի, ես ձեզ ձեր Նուֆուզը *) կանեմ կտրի. հայդէ, ես էլ տուի գնայ. խէյրը տեսնիք: (Հարկ է արդեօք յիշել որ այս բոլոր խօսակցութեան միջոցին, օղիով լի գաւաթները մնում են գետնի վրա):—Ապրիս, Սերոբ աղա, էդփալլա, շատ շնորհակալ ենք: Իշթէ տեսած մի, ինչ ասած էսէնց մարդուն»: Երկու կողմը ձեռք ձեռքին են տալիս և օղիները կոնծելով աներևոյթ հարսնացուի և փեսացուի գլուխը թափում են հազար, տեսակ-տեսակ օրհնանքներ:—«Աստուած չի ամչցնէ, խնամիջան, Աստուած ձեր ուզածին պէս տայ, Տէր Յիսուսը դուշմանի սրտով չի անէ. Յիսուս Միածինը երկուսին էլ երկէն օր ու կեանք տայ. Թէզ փախթի (շուտով) հարսնիքները ուտենք:» «Ամէն»-են պատասխանում մնացածները: Սակայն, հիմայ, գործը օղիով միայն չէ վերջանում, հարկաւորվում է դեռ հաւի միս էլ բերել, դեռ քաղցրեղէններ եփել, նոր-նոր պտուղներ և մանաւանդ ամենալաւ գինին բերել: Իրօք, մտացածք ասել, թէ օրհնէնքների հետ երկու կողմի մեծերը փոխում են հարսնախօսութեան «նշաններ»: Նշանները լինում են սովորաբար մանչու կողմից մի մեծ ոսկի, հարսի ճակատի վրա կախվելու համար, մի մատանի, արծաթէ կամ ոսկու կոճակ: Իսկ աղջկայ կողմից մի ժամացոյց, արծաթեայ ծխակալ և այլն: Իսկ, եթէ երկու խօսեցեալներն էլ հայ-կաթօլիկ են, առաջին նշանը պէտք է լինի «վարդարանը» (տէրողորմեա): Աւելորդ է ասել թէ աղջկայ նշանը ստանում է մանչու պատգամաւորը՝ իսկ աղջկայ հայրը ստանում է մանչու նշանը: Նոր խնամի պատգամաւորները, վերջապէս, դուրս ելնելու ժամանակ, հարսնացուի մայրը կամ ազգականուհիքը՝ նորանց գրպաններում դնում են մի մի զոյգ տեղական գուլպայ—զոյնզգոյն բրդեայ թելից գործված: Այսպէս կատարվում է հարսնախօսութիւնը: Այնուհետև, իւրաքանչիւր տօն օրին, երկու խնամիքը՝ մին իր փեսային, միւսը հարսին՝ ընծաներ են ուղարկում: Այդ ընծաները լինում են, առհասարակ՝ ափսէներով տեղական կարկանդակներ, ըմպելիք և զանազան հացուստեղէններ:

Այս գաւառի, ինչպէս և շատ այլ տեղերի ևս, ըմբռնման համեմատ, հարսնախօսութիւնից յետոյ, աղջկայ և մանչու կամ երկու խօսեցեալների համար «ամենամեծ մեղքը» իրանց «նշանածին» տեսնելն է: Բայց ճշմարտութիւնը պահպանելու համար, հարկ է ասել նաև, որ ինչպէս երևում է այժմ և այսուհետև, փոխանակ գործողները հեռանալու «այդ մեղքից», «այդ մեղքը» ինքը կը հարկադրուի գործողներից հեռանալ, հակառակ հնօրեայ պապերի, մամերի և այլոց խրատութեան: Փոքրահասակ աղջիկների համար «նշանված» լինելը, ինչպէս որ մի կողմից մեծ ուրախութիւն է իրանց համար, վասն զի լաւ հագվում, կապվում, ճակատները ոսկով զարդարում և խնամիների ուղարկած խմորեղէնները ճաշակում են, լաւ, սակայն միւս կողմից, շատ էլ տանելի գործ չէ: Խնամիների կողմից եկած ամենաչնչին մի անձի համար խեղճ փոքրիկը ստիպված է ստրուկ դառնալ, նրա առաջը միշտ ոտքի վրա կանգնած մնալ, անշարժ և անխօս «ձեռք կապել» (ձեռաց թաթերը՝ տաճկական սովորութեան համեմատ, գօտիի վրա, վրայէվրայ շարել), ամենամանր ծառայութիւններն էլ անձամբ կատարել, վերջապէս գնացած ժամանակ էլ նրա ոտքերը լուալ, նոր, մաքուր գուլպաներ հագցնել և այնպէս ճանապարհ դնել: Այդ էլ բաւական չէ, փողոցում՝ իր փեսացուի ամենայետին ազգականին էլ որ պատահելու լինի, ստիպված է իսկոյն վազել ձեռքը համբուրել: Այս բոլոր գործողութեանց մէջ, նրա խիստ համբերութիւն պահելը հարսնացուի ամենագովելի պարտականութիւն և յատկութիւններից մէկն է համարվում: Բայց բանը նրանումն է, որ խեղճ հարսը մի կողմից այս ծառայութիւններն է կատարում, միւս կողմից էլ, եթէ ժամանակ ունենայ, ուսումնարան էլ է յաճախում: Մի անգամ ինձ պատահեց հանդիպել հետևեալ տեսարանին:

Ձմեռ ժամանակ էր, ճանապարհները լայն ձիւնով և թանձր սառուցով ծածկված էին: Ես գնում էի դէպի ուսումնարան: Իմ առջևից գնում էր 8—9 տարեկան մի աղջիկ, դասագիրքը ձեռին, փաթլափայտը թևի տակ և «նոր կցուած բուրբէքը» (նոր գործելու սկսված գուլպայ) գօտակալին: Փողոցի միւս կողմից էլ այդ միջոցին գալիս էին եկեղեցում երկար մնացող բարեպաշտ կանայք: Այդ աղջիկը, որ մինչև այդ ժամանակ ուրախ, զուարթ, ոստոստելով և ծիծաղելով էր գնում, այժմ, յանկարծ, քարացածի պէս մնաց, անխօս և անշարժ: Կանայք մի առ մի եկան մեր առջև և տեսայ, որ փոքրիկ օրիորդը՝ շտապեցաւ նոցա ամենի ձեռքերը կարգաւ համբուրել: Հասկացայ որ հարսնացուն իր փեսացուի անհամենլի ազգականներին էր պատահել... Քանի քայլ յառաջ չէր գնացել օրիորդը, երբ ես նշմարեցի, որ վերի փողոցից իջնում էր 18—20 տարեկան մի պատանի: Յանկարծ մի սուր, երեխայական ձայն լսեցի իմ ետևից: «Աղջի, Ազնէս, աղջի, նշանածդ, նշանածդ»: Անսպասելի և խիստ էր հարւածը: Հարսնացուն երբ իր նշանածին նշմարեց, նախ շփոթվեցաւ, բայց յետոյ, աճապարանօք դարձրեց քայլերը և սկսաւ ետ փախչել: Սակայն սրտի ահից, նա իր ոտքերին չը կարողացաւ հաստատ ուղղութիւն տալ և յանկարծ սաստիկ փռվեցաւ սառուցի վրա.... տաք և թարմ արիւնը—քթից՝ ճերմակ ձիւնը կարմրի ներկեց և երկայն մազի գեղեցիկ խոպոպիքները՝ այդ արիւնախառն ձիւնի մէջ թաթախվեցան... Նշանածի այնտեղ լինելու երկիւղը փակել էր խեղճ երեխայի մէջ լացի և ձայնի դռները. մի խուլ մռնչիւնն էր միայն արտայայտում նրա զգացած ցաւը: Հարկաւոր օգնութիւնը մատուցվելով, երեխան իր ծնողաց տունը տարվեցաւ: Այս դէպքը 9 տարեկան հարսնացուի վրա այնպէս վատ էր ազդել, որ նա նշանածին տեսնելու երկիւղից, շատ ժամանակ դեռ չէր ուզում տանից դուրս գալ:

Հազուադէպ չեն այսպիսի դէպքեր, սակայն դժբաղդաբար, շատ անգամ ևս, վտանգաւոր հետևանքներով են վերջանում:

Շատ զանազան, թերևս բոլորովին Արղունի գաւառի հայոց պատկանող սովորութիւններ կան, հարսնախօսութեան, հարսանեաց համար, մանաւանդ Արգանուչ գիւղաքաղաքում: Կոկիկ և լաւ խմբովով հայերէն երգեր՝ ընկերակցում են այդ սովորութիւններին: Մանաւանդ երբ փեսայի ընկերակիցները հագցնում են փեսային հարսանեաց զգեստը, նրա ամեն մասի վրա—ֆէսից սկսած մինչև կօշիկը, առանձին, զուարճի հայերէն երգեր են երգում:

Սակայն, առ այժմ, մենք բաւականանում ենք այս փոքրիկ նկարագրութեամբ: Եւ այդ երգերը, արարողութիւնները, այդ ժամանակ պատահած խօսակցութիւնները և այլ ընտանեկան զանազան սովորութիւնների նկարագրումը պահում ենք մի մասնաւոր ընդարձակ գրվածի համար:

Առաքել Սարուխանեանց

*) Նուֆուզ բառը՝ արաբերէն է և նշանակում է «ազդեցութիւն», իսկ այստեղ գործ է ածվում «իր ազդեցութեան վրա յուսալով խնդրել»ի մտքով:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ներկայ ամսւայ 12-ին աճուրդ նշանակելով. 1) 25 սայլերի համար, որոնք շինուլթեան նիւթեր պէտք է տեղափոխեն քաղաքի զանազան մասերը և 2) քաղաքի փողոցներից և հրապարակներից ցեխ և աղբ դուրս տանելու համար, հրաւիրում է աճուրդին մասնակցել ցանկացողներին գալ վարչութեան բնակարանը նշանակված ժամանակին առաւօտեան 12 ժամին: Պայմանները կարելի է տեսնել վարչութեան մէջ ամեն օր առաւօտեան 6 ժամից մինչև 2-ը: 1—3

Նոր-Նախիջևանի և Բեսսարաբիոյ թեմական դպրանոցի տեսչական պաշտօնը թափուր մնալով Պ. Ա. Բաղդասարեանի մահուամբը, նոյն դպրանոցի հոգաբարձութիւնը խնդրէ ցանկացողներին՝ յայտնել հոգաբարձութեան իրանց յօժարութիւնը յանձըն առնել այդ պաշտօնը:

Դպրանոցի տեսչի պարտականութիւններն են, իբրև նրա մերձաւոր կառավարող՝ հըսկել և պահպանող լինել ներքին բարեկարգութեան և յառաջադիմութեան նորին ըստ ամենայն մասանց (կանոնադր. դպր. յօդուած 29):

Դպրանոցի տեսուչն ընտրի յուսումնական և արժանաւոր եկեղեցականաց կամ աշխարհականաց աւարտելոց զընթացս ուսման ի ճեմարանի մայր Աթոռոյ ս. Էջմիածնի կամ ի բարձրագոյն ուսումնարանս տէրութեան (յօդուած 30):

Տեսչութեան համար թոշակ սահմանուած է տարեկան 1800 րուբլի, բացի բնակարանէն և վառելեաց, ևս և միոյ առարկայի ուսուցչութեան ռոճիկէն, որ ունի ստանալ առանձին ըստ թուոյ դասուցն (յօդուած. 31):

Դպրանոցի այլ կանոնաց և դրութեան ծանօթանալ ցանկացողներին կը յուղարկուի նրա տպագիր կանոնադրութիւնը:

Նախագահ խորհրդոյ հոգաբարձուաց Սուքիաս Եպիսկոպոս: 3—3

ԴՐ Ա. ԱՐԱՍԽԱՆԵԱՆՑԻ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ կը լինի ԿԻՐԱԿԻ օր, մարտի 13-ին, առաւօտեան ժամը 12-ին,

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ:

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ վաղօրօք ծախվում են ԹԱՏՐՈՆԻ ԿԱՍՍԱՅՈՒՄ: 1—3

ВЪ РЕДАКЦІИ

ГАЗЕТЫ „МШАКЪ"

ПРОДАЕТСЯ БРОШЮРА

НА РУССКОМЪ ЯЗЫКѢ

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ."

Цѣна 25 копѣекъ.

Соч. Григорія Арцруни.

РАՖՖԻ

ԿԱՅԾԵՐ

ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Գիրքը բաղկացած է 546 երեսներից և աւելի մեծ ծաւալ ունի, քան թէ հեղինակի միւս հրատարակութիւնները:

Թիֆլիսում վաճառվում է

„Մշակի" խմբագրատանը.—„Կենտրոնական գրավաճառանոցում"—„Կովկասեան գրավաճառանոցում"—պ. Շահվերդեանի պավիլիօնում—պ. պ. Շահինեանցի և Տէր-Յովսէփեանցի ծխախոտի մագազիններում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով. ТИФЛИСЪ. Редакція "Мшакъ„. А. МЕЛИКЪ-АКОПІАНУ.

ՍՏԱՄՈՔՍԱՅԻՆ ՑԱՒԵՐԸ

ՊԷՊՍԻՆԵԱՆ ԳԻՆԻ „ԲՈՒԴՕ"

Այդ գինին շատ գուրեկան համ ունի, 25 տարի շարունակ գործ է ածվում հեռևեալ դիպվածներում. ԱԽՈՐԺԱԿԻ ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹԵԱՆ, ՍՏԱՄՈՔՍԱՅԻՆ ՑԱՒԵՐԻ և առհասարակ ԱՆԿԱՆՈՆ ՄԱՐՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ժամանակ:

Պէպսին „Բուդօ" ճանաչված է փարիզի բժշկական Ակադեմիայից և արժանացաւ առաջին մեդալների ՓԱՐԻԶԻ աշխարահանդիսում 1867 թ. ՎԻԷՆՆԱՅԻ 1873 թ. ՖԻԼԱԴԵԼՖԻԱՅԻ 1876 թ. և ՓԱՐԻԶԻ 1878 թ.:

Paris: Hottot—Boudault, 7, Avenue Victoria.

Գլխաւոր պահեստը ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Բարձրագոյն հաստատված կովկասեան ընկերութեան դեղատան ապրանքների վաճառման:

Դեպօ Շահ-Պարոնեանցի, Գրիմչակի և այլ դեղատներում:

ԳԱԼԵՐԷԱ **ԱՐԾՐՈՒՆԻ**, ԴՎՈՐՑՈՎԱՅԱ ՓՈՂՈՑ

ՊԱՀԵՍՏ **ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ № 144.**

СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

№ 144, ГАЛЛЕРЕЯ АРЦРУНИ

Ծախվում են. մեծ քանակութեամբ և խիստ էժան, վիէննայի ԹՕՆԷԹ ֆաբրիկայի ՄԷԲԼԻ ամեն տեսակ, նոյնպէս ՈՍԿԵՋՕԾ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐ հայելիների համար և ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ, լուսանկարների համար ԱԼԲՈՒՄԻ թուղթ, Բէլգիայի ԱՊԱԿԻՆԵՐ պատուհանների համար, ամեն տեսակի, նոյնպէս ՄԱՐՄԱՐԻՕՆ քար, ԹՈՒՋԵԱՅ ԱՄԱՆՆԵՐ էմալով, ՆԻԹՐԱԹ ԴԱՐԺԱՆ, ՈՍԿԻ և ուրիշ շատ ապրանքներ:

ՊԱՏԻՒ ՈՒՆԵՄ յայտնել յարգոյ հասարակութեանը, որ ներկայ 1883 թ. յունվար ամսից իմ **ԾԽԱԽՈՏԻ** գործարանի բոլոր **ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ** այն է ծխախոտ և բոլոր տեսակների պապիրոսներ ծախվում են փաթեթներով, որոնց վրա կայ նոր **ՆԿԱՐ, ԻՄ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾԸ**, ինչպէս **ՎԵՐԵՒԸ** դրված է, որի վրա խնդրում եմ հասարակութիւնից ուշադրութիւն դարձնել իմ գործարանի արդիւնքները գնելու ժամանակ:

Որովհետև մի քանի անգամ իմ գործարանի արդիւնքների տեղ **ԿԵՂԾ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ** են ծախվել, իմ արած **ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ** ամենալաւ միջոց է իմ արդիւնքները կեղծվածներից **ՋԱՆԱՋԱՆԵԼՈՒ** համար:

Պէտք է աւելացնեմ, որ **ԾԽՈՂ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆԸ** բաւականութիւն տալու համար առաջվայ պէս ստանում եմ **ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ** տեսակի **ԾԽԱԽՈՏ** ամենալաւ պլանտացիաներից **ԿԷՕԲԷԿ** ենիջէից, ամենալաւ **ՍԱՄՍՕՆ** և այլն, նոյնպէս կովկասեան ծխախոտի ամենաբարձր տեսակները:

Ծխախոտի գործարանատէր **ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԲՈՋԱՐՋԵԱՆՑ**

1—1

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐ (ՄԱՐՏԻ 8)

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ.

„ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ" ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Մուրհակների կուրսը 3 ամսով Լօնդօնի վրա	$24^1/_{16}$ պէնս
» » 3 » Ամստերդամի վրա	»
» » 3 » Համբուրգի վրա	$204^1/_4$ մարկ
» » 3 » փարիզի վրա	$252^1/_4$ ֆրանկ
Ոսկի	8 ր. 18 կ.
Արծաթ	1 ր. 35 կ.
Մաքսային կուպօններ	8 ր. 19 կ.
Բօրսային դիսկօնտներ	$6^3/_4\%$
Պետական բանկի 5% տոմսակ 1-ին շրջանի	96 ր.
» » » » 2 »	$93^1/_4$ ր.
» » » » 3 »	92 ր.
» » » » 4 »	92 ր.
» » » » 5 »	92 ր.
Արևելեան 1 փոխառութեան տոմսակը	$91^3/_4$ ր.
» 2 »	91 ր. 87 կ.
» » » »	92 ր.
Ներքին 5% 1 փոխառութեան տոմսակը	221 ր.
» » 2 » »	212 ր.
$5^1/_2\%$ րենտա	99 ր. 37 կ.
Ակցիաներ փոխատու բանկի	450 ր.
» Միջազգային բանկի	367 ր.
» Վօլժսկօ—Կամսկի բանկի	434 ր.
» Սիբիրի առևտրական բանկի	325 ր.
» Ռուսաց արտաքին առևտրի բանկի	$278^1/_2$ ր.
» Ռուսաց կալուածական կրեդիտի կենտրօն. բանկի	»
» Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւոր ընկ.	$259^1/_2$ ր.
» Րիբինսկօ-Վօլօգօվսկի երկաթուղու	60 ր.
» Ս. Պետերբ. կրակի դէմ ապահովութեան ընկ.	»
5% գրաւական թերթեր փոխադ. կալուած. կրեդ. ընկ.	$129^3/_4$ ր.
6% » Խարկօվի կալուած. բանկի $43^1/_2$ տարի	$92^1/_4$ ր.
» » Վիլնօի » » »	$92^1/_2$ ր.
» » Պօլտավայի » » »	92 ր. 12 կ.
» » Մօսկվայի » » »	97 ր. 12 կ.
» » Բես.—Տավ. » » »	$92^1/_4$ ր.
$5^1/_2\%$ » Խերսօնի » » »	$90^3/_4$ ր.
Բօրսայի տրամադրութիւնը	Ամուր
Ցորեն ռուսաց 10 պուդ	13 ր. 25 կ.

Ցորեն սակսօնկա » »	13 ր. 75 կ.
Ցորեն	Հանդարտ
Հաճար 9 պուդ	$8^3/_4$ ր.
Հաճար	Հանդարտ
Վարսակ 6 պուդ	4 ր. 70 կ.
Վարսակ	Թոյլ
Գարի 8 պուդ	$8^1/_2$ ր.
Վուշի սերմ 9 պուդ	$14^1/_4$ ր.
Հաճարի ալիւր 9 պուդ	9 ր. 20 կ.
Ալիւրը	Հանդարտ
Կանեփ Ռժեվի	41 ր.
» սովորական	34 ր.
» ընտիր	»
Թել Սիբիրի	41 ր.
» կամայի	34 ր.
Վուշ	Ամուր
Կանեփ	Թոյլ
Կրուպչատկա Սարատովի 5 պուդ	13 ր.
» Նիժեգօրօդեան 5 պուդ	$12^3/_4$ ր.
Լիլիփարի ձէթ քաղցր	8 ր. 85 կ.
Կերօսին ամերիկական	2 ր. 30 կ.
» ռուսաց	1 ր. 35 կ.
Ձէթ	10 ր.
Ճրագու դեղին մոմի համար 2 անգամ հալուած 1 տեսակ	75 ր.
» սապօնի	72 ր.
Խէժ ֆինլանդական	»
Կովի իւղ Սիբիրի	9 ր. 80 կ.
Պղինձ կտորներով պուդը	»
» թերթերով »	»
Երկաթ թերթերով պուդը	»
Կովի կաշի չոր, պուդը	»
» » Ամերիկական »	»
Սպիրտ 40% վեդրօն	» 75 կ.
Շաքար ռաֆինադ 1 տեսակ պուդը	8 ր. 80 կ.
» » 2 » »	»
Շաքարաւազ	8 ր. 10 կ.
Պոտաշ բերկօվեց	28 ր.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 9 Марта 1883 года. Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час., Лор.-Мелик. ул. каз. д.